Leerlijn eerste hulp Rode Kruis-Vlaanderen

Rode Kruis Vlaanderen

helpt helpen

Inhoud

Inleiding 1
Ontwikkelingsdoelen en eindtermen 2
Leeswijzer 9
Leerlijn eerste hulp 11
Eerste hulp in het gezondheidsbeleid van de school 16
Materiaal Rode Kruis-Vlaanderen 19

Inleiding

Elke dag gebeuren er tientallen kleine en grotere ongevallen op scholen, goed voor een 100.000 schoolongevallen per jaar. In het kleuteronderwijs en in de lagere school gebeuren de meeste ongevallen op de speelplaats of tijdens de les lichamelijke opvoeding. In het secundair onderwijs doet zich dat vooral voor tijdens de praktijkles en op weg van en naar school[1]. Weet jij als leerkracht wat je moet doen? Hoe zorg je ervoor dat ook je leerlingen weten hoe ze kunnen helpen?

Rode Kruis-Vlaanderen ontwikkelde een leerlijn over eerste hulp. Een leerlijn geeft aan hoe leerlingen voor een bepaald leergebied kunnen komen tot het realiseren van de eindtermen. De leerlijn eerste hulp wil dan ook een kapstok bieden aan leerkrachten om aan ontwikkelingsdoelstellingen en eindtermen een concrete invulling te geven.

De leerlijn eerste hulp wil een praktisch instrument zijn waar leerkrachten of scholen meteen mee aan de slag kunnen gaan. De leerlijn biedt een overzicht van leerinhouden doorheen de verschillende onderwijsniveaus. Dit gaat van kleuteronderwijs, over lager onderwijs, tot secundair onderwijs. Binnen elk thema wordt een onderscheid gemaakt tussen kennis, vaardigheden en attitudes. De leerlijn is evidence based ontwikkeld in samenwerking met het Centrum voor Evidence-based Practice van Rode Kruis-Vlaanderen. De leerlijn eerste hulp richt zich in eerste instantie op eerste hulp. Enkele aspecten met betrekking tot preventie komen ook aan bod.

Het is belangrijk om te weten dat de leerlijn een adviserende leidraad is. Elke school dient het gegeven te vertalen naar de eigen situatie, praktijk, werkvormen, instrumenten ... De leerlijn dient dus school- en klasspecifiek te worden gemaakt.

Heb je een vraag over de leerlijn, over lesmaterialen of over opleidingen? Contacteer ons dan via onderwijs@rodekruis.be of bel naar 015 44 34 74. Meer informatie vind je terug op www.rodekruis.be/onderwijs.

Surf ook eens naar www.onderwijs.vlaanderen.be/nl/ehbo-op-school. De Vlaamse overheid vertelt je over het belang van eerste hulp op school, legt uit hoe je aan de slag kan gaan met eerste hulp en geeft praktijkvoorbeelden en achtergrondinformatie.

(1) Vlaamse Onderwijsraad. *Vitaminen voor een gezondheidsbeleid op school.* Brussel: Vlaamse Onderwijsraad, 2009.

Ontwikkelingsdoelen en eindtermen

Ontwikkelingsdoelen kleuteronderwijs

Onderstaande lijst bevat ontwikkelingsdoelen die enerzijds expliciet verband houden met eerste hulp (cursief gedrukt) en anderzijds ontwikkelingsdoelen die op een meer impliciete manier gelinkt zijn aan eerste hulp. Deze selectie is niet sluitend.

Lichamelijke opvoeding

1. Motorische competenties
    - 1.16: De kleuters kunnen komen tot rustervaringen.
    - 1.39: De kleuters kunnen gerichte aandacht opbrengen voor verschillende sensorische prikkels en deze rustig laten inwerken.
2. Gezonde en veilige levensstijl
    - 2.10: De kleuters ontwikkelen een goede hygiënische gewoonte en weten dat zij schoeisel en kledij moeten aanpassen aan de omstandigheden.
3. Zelfconcept en het sociaal functioneren
    - 3.8: De kleuters kunnen zich emotioneel uiten binnen aanvaardbare grenzen.
    - 3.9: De kleuters kunnen in bewegingssituaties respectvol rekening houden met de veiligheid en de vermogens van andere kleuters en passen hun handelingen aan.

Nederlands

1. Luisteren
    - 1.6: De kleuters kunnen de bereidheid vertonen om naar elkaar te luisteren en om zich in te leven in een boodschap.
2. Spreken
    - 2.2: De kleuters kunnen spreken over ervaringen of gebeurtenissen uit de eigen omgeving of over wat ze van anderen vernamen.
    - 2.3: De kleuters kunnen spreken over gevoelens als blijheid, angst, verdriet, verwondering.
    - *2.9: De kleuters kunnen de hulp of medewerking van anderen inroepen.*
5. Taalbeschouwing
    - *5.4: De kleuters beseffen dat bepaalde symbolen (pictogrammen, lettertekens …) dienen om boodschappen over te dragen.*

Mens en maatschappij

1. Mens
    - 1.1: De kleuters kunnen bij zichzelf onderkennen wanneer zij bang, blij, boos of verdrietig zijn en kunnen dit op een eenvoudige wijze uitdrukken.
    - 1.2: De kleuters kunnen in een eenvoudige taal een recent gebeurde situatie waarbij zij betrokken waren in dialoog met een volwassene, beschrijven en vertellen hoe zij zich daarbij voelden.
    - 1.3: De kleuters tonen in concrete situaties voldoende zelfvertrouwen in eigen mogelijkheden.
    - 1.5: De kleuters kunnen bij anderen gevoelens van bang, blij, boos en verdrietig zijn herkennen en kunnen meeleven in dit gevoel.
    - 1.7: De kleuters kunnen een gevoeligheid tonen voor de behoeften van anderen.

4. Ruimte
    - 4.1: De kleuters kunnen een menselijke figuur tekenen met de belangrijkste lichaamsdelen (het hoofd, de romp, de benen, de armen, de oren, de ogen, de neus en de mond) op de juiste plaats.
    - 4.5: De kleuters kennen de betekenis van volgende pictogrammen: de pijl, de uitgang en het toilet.
    - 4.10: De kleuters herkennen in hun omgeving plaatsen waar ze veilig kunnen spelen en waar niet.
    - *4.11: De kleuters beseffen dat het verkeer risico's inhoudt.*

Wetenschappen en techniek

1. Natuur
    - *1.9: De kleuters kunnen bij zichzelf en bij anderen het verschil tussen ziek, gezond en gewond zijn herkennen.*
    - 1.10: De kleuters kunnen in concrete situaties gedragingen herkennen die bevorderlijk of schadelijk zijn voor hun gezondheid.
    - 1.11: De kleuters tonen goede gewoonten in hun dagelijkse hygiëne.
    - 1.12: De kleuters weten dat ze door de inname van sommige producten en planten ziek kunnen worden.
2. Techniek
    - *2.8: De kleuters zijn bereid hygiënisch, veilig en zorgzaam te werken.*

Eindtermen lager onderwijs

Onderstaande lijst bevat eindtermen die enerzijds expliciet verband houden met eerste hulp (cursief gedrukt) en anderzijds eindtermen die op een meer impliciete manier gelinkt zijn aan eerste hulp. Deze selectie is niet sluitend. De attitudes werden met een asterisk (*) aangeduid.

Vakgebonden eindtermen

Lichamelijke opvoeding

1. Motorische competenties
    - *1.2: De leerlingen kunnen veiligheidsafspraken naleven.*
    - *1.3: De leerlingen kennen de gevaren en risico's van bewegingssituaties en kunnen deze inschatten en signaleren.*
    - 1.8*: De leerlingen zijn bereid om een sfeer van rust te creëren.
3. Zelfconcept en het sociaal functioneren
    - 3.1*: De leerlingen zijn bereid een opdracht vol te houden en af te werken.

Mens en maatschappij

1. Mens
    - 1.2: De leerlingen kunnen beschrijven wat ze voelen en wat ze doen in een concrete situatie en kunnen illustreren dat zowel hun gedrag als hun gevoelens situatiegebonden zijn.
    - 1.3*: De leerlingen tonen in concrete situaties voldoende zelfvertrouwen, gebaseerd op kennis van het eigen kunnen.

4. Ruimte
    - *4.14: De leerlingen kunnen de gevaarlijke verkeerssituaties in de ruimere schoolomgeving lokaliseren.*

Wetenschappen en techniek

1. Natuur
    - *1.1: De leerlingen kunnen gericht waarnemen met alle zintuigen en kunnen waarnemingen op een systematische wijze noteren.*
    - *1.19: De leerlingen beseffen dat het nemen van voorzorgen de kans op ziekten en ongevallen vermindert.*
    - *1.20: De leerlingen kunnen de hulp inroepen van een volwassene in een noodsituatie.*
    - *1.21: De leerlingen kunnen elementaire hulp toedienen bij brandwonden.*
2. Techniek
    - *2.16*: De leerlingen zijn bereid hygiënisch, nauwkeurig, veilig en zorgzaam te werken.*

Leergebiedoverschrijdende eindtermen

Leren leren

- 3: De leerlingen kunnen op systematische wijze samenhangende informatie (ook andere dan teksten) verwerven en gebruiken.
- 4: De leerlingen kunnen eenvoudige problemen op systematische en inzichtelijke wijze oplossen.

Sociale vaardigheden

1. Domein relatiewijzen
    - 1.2: De leerlingen kunnen in omgang met anderen respect en waardering opbrengen.
    - 1.3: De leerlingen kunnen zorg opbrengen voor iets of iemand anders.
    - *1.4: De leerlingen kunnen hulp vragen en zich laten helpen.*

Eindtermen en ontwikkelingsdoelen secundair onderwijs

Onderstaande lijst bevat ontwikkelingsdoelen en eindtermen die enerzijds expliciet verband houden met eerste hulp (cursief gedrukt) en anderzijds ontwikkelingsdoelen en eindtermen die op een meer impliciete manier gelinkt zijn aan eerste hulp. Deze selectie is niet sluitend. De attitudes werden met een asterisk (*) aangeduid.

Eerste graad

A-stroom: Vakgebonden eindtermen

Lichamelijke opvoeding

1. Motorische competenties
    - *1.1 (2): De leerlingen kunnen onder begeleiding veiligheidsvoorschriften, afspraken en regels naleven.*
2. Gezonde en veilige levensstijl
    - *29: De leerlingen passen vóór en na bewegingsactiviteiten hygiënische regels toe.*

Nederlands

2. Spreken
    - *5: De leerlingen kunnen de volgende tekstsoorten produceren (verwerkingsniveau: structureren):*
        - *(telefoon)gesprekken; een onbekende volwassene inlichtingen geven of erom vragen.*

B-stroom: Vakgebonden ontwikkelingsdoelen

Lichamelijke opvoeding

1. Motorische competenties
    - *1.1 (2): De leerlingen kunnen onder begeleiding veiligheidsvoorschriften, afspraken en regels naleven.*
2. Gezonde en veilige levensstijl
    - *29: De leerlingen passen vóór en na bewegingsactiviteiten hygiënische regels toe.*

Maatschappelijke vorming

4. Thema ‘de school en haar omgeving’
    - *26: De leerlingen kunnen de gevaarlijkste punten in de buurt van de school aanduiden en weten hoe ze hun gedrag moeten aanpassen aan die gevaarsituaties.*

Natuurwetenschappen

1. Algemeen
    - *1: De leerlingen kunnen gericht waarnemen met al hun zintuigen en de waarnemingen weergeven.*

Tweede graad

Vakgebonden eindtermen

Lichamelijke opvoeding (ASO-BSO-KSO-TSO)

1. Motorische competenties
    - *1.1 (1): De leerlingen kunnen in welbepaalde bewegingssituaties verantwoordelijkheid opnemen omtrent elkaars veiligheid door afspraken en regels na te leven.*
2. Ontwikkelen van een gezonde en veilige levensstijl
    - *20: De leerlingen herkennen en reageren gepast op onveilige bewegingssituaties.*
    - *21*: De leerlingen passen welbepaalde hygiënische basisregels spontaan toe.*
3. Ontwikkeling van het zelfconcept en het sociaal functioneren
    - *28*: De leerlingen kunnen respectvol omgaan met het eigen lichaam en met dat van anderen.*

Nederlands (ASO-KSO-TSO)

2. Spreken/gesprekken voeren (koppeling Luisteren)
    - *10: De leerlingen kunnen op structurerend niveau voor een onbekend publiek:*
        - *routes, situaties, personen beschrijven;*
        - *gebeurtenissen verslaan.*

Project algemene vakken (BSO)

1. Functionele taalvaardigheid
    - 3: De leerlingen zijn mondeling assertief: ze kunnen informatie inwinnen, samenvatten en meedelen.
4. Organisatiebekwaamheid
    - *25: De leerlingen kunnen hulp inroepen.*

Derde graad

Vakgebonden eindtermen

Lichamelijke opvoeding (ASO-1ste en 2de jaar BSO-KSO-TSO)

1. Motorische competenties
    - *1: De leerlingen kunnen in nieuwe bewegingssituaties verantwoordelijkheid opnemen door gezamenlijk afgesproken veiligheidsregels toe te passen.*
    - *2: De leerlingen kunnen medeleerlingen helpen wanneer de bewegingssituatie dit vereist.*
2. Ontwikkeling van een gezonde en veilige levensstijl
    - *17: De leerlingen kunnen hun kennis rond reanimatie vertalen naar risicovolle bewegingssituaties.*
    - *18: De leerlingen kunnen eerste hulp bieden bij ongevallen in bewegingssituaties.*

Lichamelijke opvoeding (3de jaar BSO)

2. Gezonde en veilige levensstijl
    - *9*: De leerlingen leven veiligheidsafspraken na en vertonen spontaan veilig gedrag.*
3. Ontwikkeling van het zelfconcept en het sociaal functioneren
    - *12*: De leerlingen dragen zorg voor kledij en materiaal, hebben aandacht voor hygiëne en milieu en tonen respect voor anderen.*
    - *13*: De leerlingen kunnen kritisch met de nevenverschijnselen van de sport omgaan.*

Project algemene vakken (1ste en 2de jaar BSO)

1. Functionele taalvaardigheid
    - 6: De leerlingen kunnen zich mondeling duidelijk uiten.
3. Functionele informatieverwerving en -verwerking
    - 11: De leerlingen kunnen relevante informatie in concrete situaties vinden, selecteren en gebruiken.
6. Maatschappelijk en ethisch bewustzijn, weerbaarheid en verantwoordelijkheid
    - *30*: De leerlingen zijn verkeersverantwoordelijk.*
    - *31*: De leerlingen zijn gemotiveerd om te zorgen voor de eigen gezondheid en het eigen welzijn en dat van anderen.*
    - *32*: De leerlingen nemen spontaan een veilige houding aan in dagelijkse situaties.*

Project algemene vakken (3de jaar BSO)

4. Problemen oplossen
    - *25: De leerlingen kunnen bij het oplossen van problemen rekening houden met comfort, veiligheid en hygiëne.*

Nederlands (ASO-KSO-TSO)

2. Spreken/gesprekken voeren

- 8. De leerlingen kunnen op structurerend niveau t.a.v. een onbekend publiek:
  - instructies geven;
  - gedocumenteerde informatie presenteren;
  - een sollicitatiegesprek voeren.

Vakoverschrijdende eindtermen

Gemeenschappelijke stam

- 1: Communicatief vermogen: De leerlingen brengen belangrijke elementen van communicatief handelen in praktijk.
- 4: Doorzettingsvermogen: De leerlingen blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven.
- 5: Empathie: De leerlingen houden rekening met de situatie, opvattingen en emoties van anderen.
- 9: Flexibiliteit: De leerlingen zijn bereid zich aan te passen aan wisselende eisen en omstandigheden.
- 10: Initiatief: De leerlingen engageren zich spontaan.
- 18: Respect: De leerlingen gedragen zich respectvol.
- 20: Verantwoordelijkheid: De leerlingen nemen verantwoordelijkheid op voor het eigen handelen, in relaties met anderen en in de samenleving.

Leren leren

Context 1: Lichamelijke gezondheid en veiligheid

- 1: De leerlingen verzorgen en gedragen zich hygiënisch.
- 9: De leerlingen nemen voorzorgsmaatregelen tegen risicovol lichamelijk contact.
- *10: De leerlingen participeren aan gezondheids- en veiligheidsbeleid op school.*
- *11: De leerlingen passen veiligheidsvoorschriften toe en nemen voorzorgen voor een veilige leef- en werkomgeving.*
- *12: De leerlingen roepen hulp in en dienen eerste hulp en cpr toe.*

Context 2: Mentale gezondheid

- *3: De leerlingen erkennen probleemsituaties en vragen, accepteren en bieden hulp.*

Leeswijzer

Evidence-based

De leerlijn eerste hulp werd ontwikkeld aan de hand van de principes van evidence-based practice. Dit betekent dat de conclusies van wetenschappelijke publicaties werden aangevuld met praktijkervaring, expertise van domeindeskundigen en de voorkeur en beschikbare middelen van de doelgroep. De leerlijn kwam dus als volgt tot stand:

- Onderzoek naar wetenschappelijke literatuur over wat kinderen kunnen (leren) met betrekking tot eerstehulptechnieken. De focus lag op kennis, vaardigheden en attitudes die kinderen hierbij kunnen vergaren.
- De dienst Eerste hulp ontwikkelde op basis van deze informatie en op basis van de praktijkervaring van Jeugd Rode Kruis deze leerlijn.
- Een expertenpanel, bestaande uit een aantal ervaringsdeskundigen (leerkrachten, didactici, psychologe, curriculumexperten, arts …), gaf advies op deze leerlijn. Na inclusie van hun feedback werd de leerlijn definitief gemaakt.

Hoe lees ik de leerlijn eerste hulp?

Verticaal

De leerlijn over eerste hulp behandelt volgende eerstehulpthema's:

- vier stappen in eerste hulp
- reanimeren en defibrilleren
- huidwonde
- brandwonde
- bloeding
- letsel aan botten, spieren of gewrichten
- vergiftiging

Naast deze thema's is er een ook een algemeen thema. Deze bundelt de doelstellingen die gemeenschappelijk zijn in de andere thema's, zoals bijvoorbeeld handen wassen, wegwerphandschoenen aantrekken, hulp inroepen ...

Per thema worden de te bereiken doelstellingen voor de leerlingen telkens weergegeven. Deze doelstellingen vallen onder de domeinen kennis, vaardigheden en attitudes.

- **Kennis**: dit omvat de verworven informatie die op een georganiseerde manier in het geheugen is opgestapeld. Onder kennis valt niet louter het memoriseren, maar ook het begrijpen van die informatie.
- **Vaardigheden**: dit is de bekwaamheid om op een effectieve en efficiënte manier de verworven informatie toe te passen (vaardigheden en kennis kunnen dus nooit los van elkaar gezien worden). Er wordt hierbij een onderscheid gemaakt tussen routinematig (reproductief of nabootsend) en productief probleemoplossend toepassen. Binnen deze twee toepassingsniveaus, kan je een onderscheid maken tussen cognitief, motorisch en affectief toepassen.
- **Attitudes**: het begrip attitude wordt gebruikt om een verbinding te leggen tussen gevoelens en ideeën van een persoon en zijn gedrag. Een attitude is dus zelf geen gedrag en is ook niet uitsluitend de kennis die mensen over een bepaald onderwerp hebben. Beter is het om te spreken over de bereidheid om bepaald gedrag te tonen.

Horizontaal

De leerlijn eerste hulp plaatst de doelstellingen per onderwijsniveau, gaande van kleuteronderwijs, over lager onderwijs (eerste, tweede en derde graad) tot secundair onderwijs (eerste, tweede en derde graad). Per doelstelling is er per onderwijsniveau plaats voor het volgende:

- **Aanzetten tot (A)**: de leerkracht zet de leerlingen aan om de doelstelling te bereiken. Het geven van een aanzet betekent dat de leerkracht er bewust aandacht voor heeft.
- **Kennen/kunnen (K)**: de leerkracht doet uitdrukkelijke inspanningen om de doelstellingen te bereiken bij alle leerlingen. De leerlingen kennen en kunnen de leerstof.
- **Herhalen (H)**: de leerkracht herhaalt en benadrukt het doel bewust bij de leerlingen. Hij herhaalt bij de leerlingen die het doel al bereikt hebben en streeft het bereiken na bij de leerlingen die het doel nog niet hebben bereikt.

  Opmerking: Wanneer geen 'H' meer vermeld wordt nadat een doelstelling reeds bereikt werd (K), moet er aan deze doelstelling geen specifieke aandacht meer geschonken worden.

Als je de leerlijn bekijkt, valt meteen op dat de meeste doelstellingen in de basisschool kunnen bereikt worden. Dat betekent niet dat eerste hulp in het secundair onderwijs beperkt is. Integendeel, zelfs wanneer leerlingen bijvoorbeeld op twaalfjarige leeftijd een bepaalde eerstehulptechniek onder de knie hebben, is het belangrijk dat ze regelmatig de kans krijgen om deze opnieuw in te oefenen. Herhaling is nodig om handelingen te automatiseren. Dit zorgt ervoor dat leerlingen niet meer over elke stap moeten nadenken. Het spreekt voor zich dat dit in stressvolle situaties, zoals eerstehulpsituaties, bijzonder nuttig is.

Leerlijn eerste hulp

A = Aanzetten tot K = Kennen/kunnen H = Herhalen	KO	1e gr LO	2e gr LO	3e gr LO	1e gr SO	2e gr SO	3e gr SO
ALGEMEEN							
Kennis							
De leerlingen: • weten waarom ze zo snel mogelijk hulp van een volwassene moeten zoeken in noodsituaties;	A	K	H	H			
• kennen het algemeen noodnummer;		K	H	H	H		
• kennen de zes principes van eerste hulp;				K	H	H	
• weten wat elke hulpdienst doet.			A	K			
Vaardigheden							
De leerlingen kunnen: • hun handen wassen;	K	H					
• wegwerphandschoenen aantrekken;		K	H	H			
• bij het verzorgen van een slachtoffer de zes principes van eerste hulp hanteren;				K	H	H	H
• de symbolen van de hulpdiensten herkennen.			A	K			
Attitudes							
De leerlingen zijn bereid: • hulp te verlenen;	A	K	H	H	H	H	H
• het slachtoffer te troosten;	A	K	H	H	H	H	H
• voor hun eigen veiligheid te zorgen;	A	K	H	H	H		
• een volwassene te halen.	A	K	H	H	H	H	
De leerlingen zien het belang in van: • het halen van een volwassene;	A	K	H	H			
• het verwittigen van de hulpdiensten.		A	K	H			
De leerlingen zijn bereid een voor hen onbekende persoon aan te raken.		K	H	H	H		
De leerlingen zien het belang in van: • het vermijden van besmetting;				K	H	H	H
• het zorgen voor het comfort van het slachtoffer.				A	K	H	H
VIER STAPPEN IN EERSTE HULP							
Kennis							
De leerlingen: • kennen de vier stappen in eerste hulp;		A	A	K	H	H	H
• weten bij het verlenen van verdere eerste hulp welke verwonding als eerste aandacht verdient;				K	H	H	
• kennen het belang van een open luchtweg;				K	H	H	
• weten wanneer ze een slachtoffer in stabiele zijligging moeten leggen.				A	K	H	H
Vaardigheden							
De leerlingen zorgen voor de veiligheid van: • zichzelf;	A	K	H	H			
• het slachtoffer en de omstaanders.		A	K	H	H		

De leerlingen kunnen: • hulp inroepen van een volwassene in een noodsituatie;	A	K	H	H			
• op een correcte manier de hulpdiensten verwittigen;		A	K	H	H		
• het bewustzijn en de ademhaling van het slachtoffer vaststellen;				K	H	H	H
• kunnen op een correcte manier het hoofd kantelen en de kin omhoog tillen [techniek];				K	H	H	H
• het slachtoffer in stabiele zijligging leggen [techniek];				A	K	H	H
• verdere eerste hulp toepassen.		A	A	A	K	H	H
Attitudes							
Cfr. Attitudes algemene leerlijn							
De leerlingen: • vinden de zorg voor hun eigen veiligheid belangrijk;	A	K	H	H	H		
• vinden de zorg voor veiligheid ook van het slachtoffer en de omstaanders belangrijk;		A	K	H	H		
• zien het belang in van het halen van een volwassene;	A	K	H	H			
• zien het belang in van het correct en volledig toepassen van de vier stappen in eerste hulp;		A	A	K	H		
• zijn bereid verdere eerste hulp toe te passen waar ze dat kunnen.		A	A	A	K	H	H
REANIMEREN EN DEFIBRILLEREN							
Kennis							
De leerlingen: • herkennen het pictogram van een AED;			A	K	H	H	
• weten dat het steeds noodzakelijk is om de hulpdiensten te verwittigen bij een bewusteloos slachtoffer (ook wanneer de AED-kast een alarm geeft);			A	K	H	H	
• kennen de functie van een AED;			A	K	H	H	
• kennen en begrijpen de instructies van het toestel;			A	K	H	H	
• weten in welke situatie een AED-toestel gebruikt moet worden;				A	K	H	H
• weten waar je de elektroden moet kleven en waar het niet mag;					K	H	H
• weten dat een AED-toestel veilig is om mee te werken als je het goed gebruikt, en het nooit zal schokken wanneer het niet nodig is;				A	K	H	H
• weten dat het gebruik van een AED-toestel de reanimatie niet vervangt (maar aanvult).				A	K	H	H
Vaardigheden							
De leerlingen kunnen: • een bewusteloos slachtoffer dat niet normaal ademt op een correcte manier reanimeren;				A	K	H	H
• op een correcte manier borstcompressies geven [techniek];				A	K	H	H
• kunnen op een correcte manier mond-op-mondbeademing geven [techniek];				A	K	H	H
• de instructies van een AED-toestel correct toepassen;					A	K	H
• de reanimatie combineren met het correct gebruik van een AED-toestel [techniek].					A	K	H

Attitudes							
Cfr. Attitudes algemene leerlijn							
De leerlingen: • zien het belang in van het gebruiken van een AED-toestel;				A	K	H	H
• zijn bereid een AED-toestel te gebruiken.				A	K	H	H
VERSLIKKING							
Kennis							
De leerlingen kennen het onderscheid tussen een lichte en een ernstige verslikking.				K	H	H	
Vaardigheden							
De leerlingen kunnen: • correct eerste hulp verlenen bij een verslikking;				K	H	H	
• de techniek 'op de rug slaan' correct toepassen [techniek];				K	H	H	
• de techniek 'buikstoten geven' correct toepassen [techniek].				A	K	H	H
Attitudes							
Cfr. Attitudes algemene leerlijn							
HUIDWONDE							
Kennis							
De leerlingen: • herkennen een huidwonde;	A	K	H	H			
• kennen het materiaal nodig om een huidwonde te verzorgen;	A	K	H	H			
• weten wanneer een huidwonde ernstig is en je moet doorverwijzen naar een arts;			K	H	H		
• herkennen een schaafwonde, een snijwonde en een steekwonde;			A	K	H	H	
• kennen het belang van vaccinatie;			A	K	H	H	
• weten waarom tetanus gevaarlijk is en kennen de link met huidwonden;				K	H	H	
• weten dat je iemand met een vreemd voorwerp in de wonde steeds doorverwijst naar een arts;				A	K	H	H
• weten wanneer je iemand met een splinter doorverwijst naar een arts.				A	K	H	H
Vaardigheden							
De leerlingen kunnen: • een huidwonde correct verzorgen wanneer water ter beschikking is;	A	K	H	H	H		
• een spiraalverband correct aanleggen [techniek];		K	H	H	H		
• bij een wonde die nog niet vanzelf gestopt is met bloeden, de bloeding stelpen;		A	K	H	H		
• een huidwonde correct verzorgen als er geen of te weinig proper water ter beschikking is;			A	A	K	H	H
• een wonde met een vreemd voorwerp correct verzorgen;					K	H	H
• een splinter correct verwijderen.					K	H	H

Attitudes							
Cfr. Attitudes algemene leerlijn							
De leerlingen zien het belang in van: • het gebruiken van een ontsmettingsmiddel (wanneer er geen of te weinig proper water in de buurt is);				A	K	H	H
• het correct verzorgen van een wonde met een vreemd voorwerp.				A	K	H	H
BRANDWONDE							
Kennis							
De leerlingen: • herkennen een brandwonde;	A	K	H	H	H		
• weten wat je moet doen bij een brandwonde (ongeacht de graad van de brandwonde);	A	K	H	H	H		
• weten wanneer een brandwonde ernstig is en je moet doorverwijzen naar een arts;		A	K	H	H		
• kennen het onderscheid tussen een eerstegraads-, tweedegraads- en derdegraadsbrandwonde;				A	K	H	H
• weten dat ze de hulpdiensten moeten verwittigen als het een ernstige brandwonde is;			A	A	K	H	H
• weten waardoor je verbrand kan worden (warmte, chemische producten …).	A	A	A	A	K	H	H
Vaardigheden							
De leerlingen kunnen: • een brandwonde correct verzorgen;	A	K	H	H	H		
• de hulpdiensten verwittigen als het een ernstige brandwonde is.			A	A	K	H	H
Attitudes							
Cfr. Attitudes algemene leerlijn							
• De leerlingen zien het belang in van het onder stromend water houden van de brandwonde.	A	K	H	H	H		
BLOEDING							
Kennis							
De leerlingen weten: • wat ze moeten doen bij een bloedneus;	A	K	H	H	H		
• wanneer ze een slachtoffer met een bloedneus naar een arts moeten doorverwijzen;		A	K	H	H		
• hoe ze een bloeding op een correcte manier kunnen stoppen;			A	K	H	H	
• dat het steeds noodzakelijk is om de hulpdiensten te verwittigen bij een bloeding met ernstig bloedverlies.			A	K	H	H	
Vaardigheden							
De leerlingen kunnen: • de bloedneus stelpen op een correcte manier;	A	K	H	H	H		
• een drukverband aanleggen [techniek].				K	H	H	
Attitudes							
• De leerlingen zien het belang in van het snel stoppen van een bloeding.		A	K	H	H		

LETSEL AAN BOTTEN, SPIEREN OF GEWRICHTEN							
Kennis							
De leerlingen: • weten dat ze een lichaamsdeel dat ze ernstig pijn hebben gedaan, niet meer mogen bewegen;		A	K	H			
• kennen drie mogelijke letsels aan het bewegingsstelsel (verstuiking, ontwrichting, breuk);			A	K	H	H	
• herkennen een letsel aan botten, spieren of gewrichten;			A	K	H	H	
• kennen het onderscheid tussen een open en een gesloten letsel.					K	H	H
Vaardigheden							
De leerlingen kunnen: • een licht letsel aan botten, spieren of gewrichten correct verzorgen;				A	K	H	H
• een kruisverband correct aanleggen aan een hand en aan een voet [techniek];				A	K	H	H
• hulp verlenen aan een slachtoffer met een open breuk.					K	H	H
Attitudes							
Cfr. Attitudes algemene leerlijn							
VERGIFTIGING							
Kennis							
De leerlingen kennen: • de symptomen van een vergiftiging;					K	H	H
• enkele oorzaken van een vergiftiging (alcohol, drugs, giftige producten …) en hoe deze voorkomen kan worden;				A	K	H	H
• het gevaar van CO-vergiftiging;					K	H	H
• enkele oorzaken van CO-vergiftiging en hoe deze voorkomen kan worden;					K	H	H
• het nummer van het Antigifcentrum;				A	K	H	H
• gevaarlijke producten (in functie van vergiftiging door inslikken).	A	A	K	H	H		
Vaardigheden							
De leerlingen kunnen: • informatie verzamelen over de aard en de ernst van de vergiftiging;					K	H	H
• contact opnemen met het Antigifcentrum;				A	K	H	H
• de instructies van het Antigifcentrum opvolgen.				A	K	H	H
Attitudes							
Cfr. Attitudes algemene leerlijn							
De leerlingen zijn zich bewust van: • het belang van het inschatten van eigen veiligheid, van het slachtoffer en de omstaanders in het geval van CO-vergiftiging;					K	H	H
• het gevaar van onderkoeling bij een dronken persoon.						K	H

Eerste hulp in het gezondheids-beleid van de school

Situering

Het is van groot belang dat een school zijn gezondheidsbeleid integreert in het schoolbeleid. Hoe de school dit gezondheidsbeleid invult, behoort tot de pedagogische vrijheid. De school kan aandacht schenken aan voldoende beweging voor de leerlingen en het personeel, een gezond aanbod van drank en tussendoortjes, het welbevinden van leerlingen ... Ook veiligheid, preventie en eerste hulp passen binnen dit beleid. De ontwikkelingsdoelen en eindtermen bieden duidelijke aanknopingspunten voor de integratie van preventie en eerste hulp in het gezondheidsbeleid.

In haar publicatie 'Vitaminen voor een gezondheidsbeleid op school' en op haar website www.gezondeschool.be, stelt de commissie van Onderwijs en Samenleving van de Vlaamse Onderwijsraad het concept van de gezonde school voor. Deze kadermethodiek wordt voorgesteld in de vorm een gezondheidsmatrix en heeft als doel de gezondheidsacties te integreren op alle verschillende niveaus in de school. Een kwaliteitsvol gezondheidsbeleid op school betekent ook werken vanuit de verschillende strategieën.

	LEERLING (prev.-curatief, bijzondere noden, specifieke doelgroepen)	**KLAS** (gezondheidseducatie)	**SCHOOL** (gezondheidsbeleid)	**OMGEVING** (ouders, partners, gemeente, ...)
EDUCATIE (leerlingenbegeleiding, educatief programma, organisatie curriculum)				
STRUCTURELE MAATREGELEN (schoolactiviteit, leef-leer-werkomgeving, schoolklimaat)				
AFSPRAKEN (school- en arbeidsreglement, afspraken, houding)				
ZORG/BEGELEIDING (leerlingenbegeleiding, risicodoelgroep, signalering en vroegdetectie)				

© VIGeZ

Strategieën

Een gezondheidsbeleid bestaat uit vier strategieën en werkt acties uit op verschillende niveaus. Er zijn activiteiten die zich richten op de individuele leerling, de klas, de school of de omgeving buiten de school. Om een kwaliteitsvol gezondheidsbeleid op school uit te werken, is een afgewogen mix van de verschillende strategieën en niveaus noodzakelijk om duurzame effecten te creëren.

Educatie

Een eerste strategie om een gezondheidsbeleid rond eerste hulp vorm te geven is educatie. Dit betekent inhouden rond eerste hulp actief aanbrengen: kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes; en dit op alle niveaus.

Volgende vragen bieden hulp bij het invullen van het luik educatie in de gezondheidsmatrix:

- Wat verstaan we onder eerstehulpeducatie in de klas? Is er een meerjarenplan? Zit eerstehulpeducatie vervat in projectweken? Maken leerkrachten leerlijnen op?
- Maken we schoolpersoneel eerstehulpvaardig?
- Bieden we mogelijkheden aan ouders om een eerstehulpopleiding te volgen?
- Wat doen we rond het thema eerste hulp in de les, op opendeurdagen, schoolfeesten ...?
- Is er een samenwerking met de plaatselijke Rode Kruisafdeling voor oefenmateriaal of lesgevers?

Omgevingsinterventies

Het creëren van een gezonde leer- en leefomgeving gebeurt in de schoolpraktijk door de invoering van omgevingsinterventies voor eerste hulp. Het gaat hierbij om een bewuste (her)inrichting van de fysieke omgeving (schoolinfrastuctuur en -inrichting, beschikbaarheid van materialen, voorzien van activiteiten) en het actief werken aan een sociaal klimaat (schoolklimaat en voorbeeldfunctie van het schoolpersoneel).

Volgende vragen bieden hulp bij het invullen van het luik omgevingsinterventies in de gezondheidsmatrix:

- Zijn er risico's of gevaren in de klas, de school of de omgeving buiten de school?
- Zijn er plaatsen in de school waar extra veiligheidsmaatregelen nodig zijn?
- Zijn de veiligheidsregels tijdens de lessen eerste hulp gekend?
- Is er steeds eerstehulpmateriaal voorzien bij één- of meerdaagse uitstappen?
- Wie is de verantwoordelijke voor het eerstehulplokaal en -materiaal? Wie vult dit aan?
- Beschikt de school over een preventieadviseur of contactpersoon veiligheid en preventie?
- Zijn er medewerkers opgeleid om eerste hulp te verlenen?
- Zijn kinderen met specifieke noden (diabetes, allergieën, epilepsie ...) gekend?
- Als leerlingen moeten kunnen reanimeren, moeten leerkrachten dat dan ook kunnen?

Beleid, afspraken en regelgeving

Binnen een gezondheidsbeleid zijn afspraken en (formele en informele) regels noodzakelijk. Deze afspraken kunnen beperkend of stimulerend zijn. Het is belangrijk dat regels en afspraken gepaard gaan met transparante procedures en een consequente houding van het team ten aanzien van de naleving ervan.

- Is er een aanspreekpunt voor eerstehulpverlening? Weten de leerlingen en het schoolteam bij wie ze moeten zijn?
- Worden er in de klas speciale afspraken gemaakt rond veiligheid?
- Zijn er afspraken rond eerstehulpmateriaal bij één- of meerdaagse uitstappen: wie zorgt voor het materiaal, wie is het aanspreekpunt ter plaatse?
- Zijn er afspraken met het CLB over risicobeheersing en opvolging van ongevallen op school?
- Wat zijn de afspraken in verband met verkeersveiligheid in de schoolomgeving? Worden ouders hier ook bij betrokken?
- Staat er iets over eerste hulp en veiligheid in het schoolreglement?

Zorg en begeleiding

De school voorziet ook best zorg en begeleiding voor risicoleerlingen en risicodoelgroepen. Het gaat hierbij om een goede organisatie en invulling van begeleidingstrajecten en vroegtijdige detectie van problematieken.

- Is er een speciale zorg voor kinderen met diabetes, epilepsie ...?
- Wordt er tijd vrijgemaakt om ongevallen te bespreken met de leerlingen of met de collega's?

De gezondheidsmatrix kan door de school binnen de kwaliteitscirkel[2] voor de gezondheidswerking gebruikt worden als een ondersteunend instrument. Enerzijds om de bestaande schoolwerking over het gezondheidsthema veiligheid, preventie en eerste hulp te inventariseren; anderzijds om noodzakelijke acties voor een geïntegreerde werking over het gezondheidsthema veiligheid, preventie en eerste hulp te plannen. Als schoolteam is het dus belangrijk om een gemeenschappelijke visie te ontwikkelen.

(2) VIGeZ. 2017, online, www.gezondeschool.be/gezonde-school, laatst geraadpleegd op 30 juni 2017.

Materiaal Rode Kruis-Vlaanderen

Zoals eerder gesteld, geeft een leerlijn aan hoe leerlingen voor een bepaald leergebied kunnen komen tot het realiseren van de eindtermen. De leerlijn eerste hulp wil dan ook een kapstok bieden aan leerkrachten om aan ontwikkelingsdoelstellingen en eindtermen een concrete invulling te geven. De leerlijn eerste hulp wil met andere woorden een praktisch instrument zijn waar leerkrachten of scholen meteen mee aan de slag kunnen gaan. De leerlijn blijft natuurlijk een theoretisch gegeven, en is niet 'kant en klaar'. Daarom ontwikkelde Rode Kruis-Vlaanderen een volledig gamma aan eerstehulppublicaties voor kinderen, jongeren en leerkrachten. Zo kunnen leerkrachten snel en gemakkelijk aan de slag.

Op www.rodekruis.be/onderwijs vind je een overzicht van de lesmaterialen over eerste hulp die Rode Kruis-Vlaanderen specifiek aanbiedt voor het onderwijs. Het gaat om werkboeken, handleidingen en diverse ondersteunende materialen. Zo ontwikkelde Jeugd Rode Kruis een gamma aan eerstehulpinitiaties voor kinderen en jongeren - een per graad van het lager en secundair onderwijs - met bijhorende werkboeken. Elke eerstehulpinitiatie duurt twee à drie uur, en omvat de voornaamste eerstehulponderwerpen. De bijhorende werkboekjes ogen aantrekkelijk, en bieden via tekst, foto's en leuke oefeningen een basiskennis aan eerste hulp aan voor je leerlingen. Wil je uitgebreide eerstehulpcursussen geven in je klas? Kies van voor het werkboek *Helpertje* of *Junior Helper*. Om jou als leerkracht te ondersteunen bij het geven van eerstehulplessen, zijn er ook uitgebreide handleidingen ter beschikking. Deze bieden je lesdoelstellingen, eindtermen, achtergrondinformatie, activerende werkvormen en een schat aan bijlagen zoals foto's, tekeningen en werkblaadjes. Via het online Eerstehulpweb kan je bijkomend lesmateriaal downloaden. De boeken *Help! Eerste hulp voor iedereen*, *Reanimeren en defibrilleren* en *Eerste hulp voor leerkrachten* of de affiches over eerstehulpthema's maken het aanbod helemaal af.

Je kan alle producten uit de onderwijscatalogus bestellen via de webshop van Rode Kruis-Vlaanderen: www.rodekruis.be/webshop, waar je tevens de prijzen en enkele inkijkexemplaren kan vinden. In de webshop en op www.jeugdrodekruis.be zijn ook het ruim aanbod aan andere materialen te vinden. Rode Kruis-Vlaanderen biedt bijvoorbeeld lespakketten aan over diverse thema's: over bloed en bloed geven, over internationale thema's (aardbevingen, overstromingen …).

Wil jij alles leren om daarna jouw leerlingen eerste hulp aan te leren? Volg dan de Train the Traineropleiding. Als je slaagt voor het examen, krijg je een brevet en mag je jezelf 'Lesgever Eerstehulpverlening Onderwijs' noemen. Je kan daarna zelf opleidingen geven en Rode Kruisbrevetten uitreiken aan je leerlingen.

Colofon

Redactie

© Jeugd Rode Kruis
© Rode Kruis-Vlaanderen

Fotografie

Frank Toussaint

Vormgeving

Rode Kruis-Vlaanderen

Copyright

Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, hier onder meer inbegrepen fotokopie, microfilm, opname, druk, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van Rode Kruis-Vlaanderen.

Correspondentieadres

Rode Kruis-Vlaanderen, Motstraat 40, 2800 Mechelen, onderwijs@rodekruis.be

Verantwoordelijke uitgever

Philippe Vandekerckhove, Motstraat 40, 2800 Mechelen

De leerlijn eerste hulp is een uitgave van vzw Vormingsinstituut Rode Kruis-Vlaanderen, Motstraat 40, 2800 Mechelen.

Aansprakelijkheid

Rode Kruis-Vlaanderen stelde deze publicatie met de grootste zorg samen. Toch dient deze publicatie enkel als hulpmiddel bij het leren van de juiste eerste hulp. Ze vervangt dus niet de tussenkomst van gespecialiseerde hulp. Raadpleeg bij twijfel steeds deskundige hulp. Deze publicatie heeft niet als doel enig juridisch advies te verstrekken, noch streeft deze publicatie volledigheid na wat betreft de relevante juridische aspecten van eerste hulp. Rode Kruis-Vlaanderen kan niet aansprakelijk worden gesteld in geval van schade die voortkomt uit het onjuist gebruik van, of enige fout in de informatie en de inhoud van deze publicatie.

Uitgave

Herziene uitgave juni 2017

2017_009